

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาจนพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและแก่นสารของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย ที่คนไทยยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางวิถีชีวิตที่กลมกลืน เมื่อคนไทยตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นชุมชน หมู่บ้านขึ้นที่ใด จะมีวัดปรากฏในชุมชนนั้น เพื่อแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นการขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบอาศัยพระสงฆ์ให้การแนะนำสั่งสอนโดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เพื่อค้นพบความจริงอันเป็นสัจธรรมในชีวิตของตนเองและยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้น

สังคมไทยประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ คือสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยโดยเฉพาะ สถาบันพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางจิตใจของชาวบ้านและสังคมเป็นที่เคารพนับถือบูชา “เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนไม่สบายใจก็จะมาขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์ เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น ขุดบ่อน้ำสร้างโรงเรียน ทำถนนสร้างสะพาน พระสงฆ์ก็จะมามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทุกครั้ง”

ดังนั้น “พระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชน และสังคมนอกจากนั้นพระสงฆ์ยังเป็นผู้นำเอาหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนมาอบรมประชาชนเพื่อไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข”^๑ และพื้นฐานของคนไทยส่วนใหญ่เกิดมาก็นับถือพระพุทธศาสนาโดยกำเนิด ให้ทาน แบ่งปัน รู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพเชื่อฟังในชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจและสติปัญญา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน^๒ ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสังคมได้มีการขยายตัวมากขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง จากที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในด้านการให้ความรู้ การปฏิบัติ และการเป็นผู้ระดมทุนทรัพย์ที่ใช้ในกิจการต่างๆ เพื่อการพัฒนาโดยตรงจากประชาชน เปลี่ยนเป็นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการและทางเอกชนเข้าร่วมดำเนินการด้วย เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากพัฒนาชุมชนระดับ

^๑ พระไพศาล วิสาโล, **อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗๒-๗๓.

^๒ พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔-๑๗.

^๓ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔-๑๗ .

ตำบล อำเภอ และจังหวัด หรือหน่วยงานราชการอื่นๆ ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน จึงนับว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนได้มีหลายภาคส่วนให้ความสนใจ และให้ความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทมากขึ้น

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี ว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทอย่างไรบ้าง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากพระสงฆ์ในเขตตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้เป็นแนวทางของพระสงฆ์ในการพัฒนาให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชุมชนเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานีต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และภาคสนามโดยออกแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในแต่ละด้านไว้ ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ ด้านเอกสาร

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนักวิชาการได้นำเสนอไว้ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

๑.๓.๒ ด้านเนื้อหา

ในภาคสนามที่มุ่งศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๓ ด้าน คือ

๑) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น การลดเลิก อบายมุข การดำรงชีวิต ด้วยความไม่ประมาท การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น

๒) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีใน การนำเอาหลักหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆ ของวัด เช่น การจัดกิจกรรม ด้านพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาดเรียบร้อย การอบรมส่งเสริมการเรียนรู้ การอบรมส่งเสริมสุขภาพ การอบรมส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น เป็นต้น

๓) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน เช่น การส่งเสริม สนับสนุนให้ได้รับข้อมูล ข่าวสารความรู้ ที่เป็น

ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประสานขอสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรวิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

๑.๓.๓ ด้านพื้นที่

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชาชน ๑๔ หมู่บ้าน ในเขตตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๕๖ รูป/คน ได้แก่

๑. พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ จำนวน ๑๔ รูป

๒. ผู้นำชุมชน จำนวน ๑๔ คน

๓. ประชาชน จำนวน ๒๘ คน

รวมทั้งหมด จำนวน ๕๖ รูป/คน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การเทศนา การให้ความรู้แก่ประชาชน แนะนำ สั่งสอนให้เกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติตนในทางที่ดีงามตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน

พระสงฆ์ หมายถึง ผู้บวชประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัดในวัดเขตตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ชุมชน หมายถึง หมู่บ้านในเขตพื้นที่ ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีจำนวน ๑๔ หมู่บ้าน

การส่งเสริม การสนับสนุน หมายถึง การที่พระสงฆ์ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนได้รับรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การประสานงาน หมายถึง การที่พระสงฆ์ประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อนำความช่วยเหลือด้านต่างๆ มาสู่ชุมชน เช่น การจัดการอบรม ให้ความรู้เรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การจัดอบรม การฝึกอาชีพ การเพิ่มทักษะอาชีพการสนับสนุน บุคลากร วิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ ต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่ประชาชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีสภาพแวดล้อมบ้านเรือนที่สะอาด มีสุขอนามัยที่ดี การมีครอบครัวที่อบอุ่น การใช้แนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การปลอดอบายมุขในชุมชนการมีชุมชนที่สงบสุข เอื้ออาทร ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสาร/ตำรา

พระราชวรมุนี (ประยูทธ ปยุตโต)^๔ ไฉนกล่าวถึง บทบาทและความสำคัญของวัดและพระสงฆ์กับสังคมไทย ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านสงฆ์บุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกรักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗) เป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและครอบครัว และความทุกข์

ต่างๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ ซึ่งชาวบ้านจะได้ขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่างๆ

๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆ

คุณ โทษณ์^๕ ไฉนกล่าวถึง บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย พอสรุปได้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์

๓) เป็นสถานที่สัปปายะ คือ เป็นที่สบายกายสบายใจ

๔) เป็นสถานที่ดูจุฬารัตนสถาน

๕) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

๖) เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและแสดงมหรสพต่างๆ

๗) เป็นศูนย์กลางการบริการหรืองานปกครอง เช่น การเรียกประชุมเพื่อแจ้งกิจการ

หรือข่าวสาร

๘) เป็นสถานสวัสดิการ สงเคราะห์แก่คนยากจนและคนที่ไร้ที่พึ่งพิง

๙) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม

^๔ พระราชวรมุนี (ประยูทธ ปยุตโต), **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^๕ คุณ โทษณ์, **พุทธศาสนากับชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๘.

- ๑๐) เป็นสถานที่แสดงความสามัคคี
- ๑๑) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของเครื่องใช้สวนรวม
- ๑๒) เป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทและเป็นที่ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้าน
- ๑๓) เป็น฼าปนสถาน
- ๑๔) เป็นสถานดำเนินกิจการทางการเมือง
- ๑๕) เป็นตลาดนัดและตลาดโตร่ง

ขวนะ ภวากานันท์^๖ ไต่กล่าวถึง บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน ว่า บทบาทของพระสงฆ์สำคัญควรจะต้องมี คือ

- ๑) สั่สอนธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน
- ๒) กระทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี
- ๓) ช่วยชาติประหยัต์เศรษฐกิจตามพระวินัย
- ๔) ช่วยในดานการศึกษาของชาติ
- ๕) สงเคราะห์จิตใจแก่ประชาชน
- ๖) เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม

อนันต์ วริยพิณิจ^๗ ไต่กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยว่า งานที่กระทำโดยตรง คือ การสงเคราะห์ทางจิตใจ สอนการสงเคราะห์ทางวัตถุจะกระทำโดยอ้อมดวยการแนะนำชักจูงผู้อื่น ให้กระทำหรือนำสิ่งของ หรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ย หรือแบ่งปันให้เป็นประโยชน์แก่วงกว้างออกไปโดยการสงเคราะห์

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร^๘ ไต่กล่าวว่า บทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมไทย มีดังต่อไปนี้

- ๑) การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณี เกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การทำบุญอายุ เป็นต้น
- ๒) การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาไข้ เช่น อุบาสก อุบาสิกา หรือคนชรา ทุพพลภาพ การให้ที่ดิน หรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขัดสนปลูกบ้านพักอาศัย
- ๓) การดูโศกชะตาราตี การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม แมบางกิจการหรือที่พระภิกษุบางรูปดำเนินการอยู่จะเป็นที่ติเตียน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่เลื่อมใสศรัทธา
- ๔) การให้ทางราชการหรือสวนรวมใช้สถานที่ของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ ลานวัด บริเวณวัด ประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจการบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนดานต่างๆ จัดงานรื่นเริง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศล ตลอดจนการใช้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสถานต่างๆ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล หองสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

^๖ ขวนะ ภวากานนท, “บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน ”, **ครุศาสตรปริทัศน์**, เล่มที่ ๙๖ (ตุลาคม ๒๕๓๗) : ๕๑.

^๗ อนันต์ วริยพิณิจ, **บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๖.

^๘ ข้าเลื่อง วุฒิจันทร, **การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๙-๔๐.

๕) การช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

๖) การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของตลอดจนเงินทองจากผู้บริจาคไปให้แก่ผู้ประสบภัยต่างถิ่น

สมบูรณ สุขสำราญ^๔ ยังได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วาสังคมไทยในช่วง ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้พระสงฆ์ถูกชักนำเข้าสู่กระบวนการ การทำงานทางการเมือง ทั้งที่ทำงานโดยอิสระและร่วมกับรัฐบาลพอ สรุปได้ดังนี้

๑) ความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงาน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกอุทิศตนไปในพื้นที่ต่างๆ หรือเมื่อได้ไปอบรมประชาชนตามนโยบายพระธรรมทูต ในหมู่บ้านต่างๆ ได้พบเห็นถึงปัญหาความทุกข์ต่างๆ ของประชาชนจึงปลุกเร้าพื้นฐานทางจิตใจ และพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชน เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน

๒) จากประสบการณ์ของพระสงฆ์นักพัฒนาที่ได้ออกไปพบเห็นชุมชนอื่นดีกว่า ประชาชนได้รับการพัฒนาจนมีสภาพการดำรงชีวิตที่สุขสบายมากกว่า เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของคนภายในชุมชน จึงต้องการเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนให้ทัดเทียมกับชุมชนที่พัฒนาแล้ว

๓) เนื่องจากพระสงฆ์นักพัฒนาส่วนใหญ่ เป็นผู้มีพื้นเพเป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น เป็นผู้ที่เกิดและโตอยู่ในชุมชนนั้น จึงมีความรู้และเห็นสภาพปัญหา ความยากจนของประชาชนในชุมชนมาโดยตลอด การใช้ชีวิตอยู่ในเพศบรรพชิต ถึงแม้จะสามารถตัดขาดจากเรื่องทางโลกได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่มีทางที่จะตัดขาดได้โดยสิ้นเชิงจึงต้องเข้ามาพัฒนาชุมชน ซึ่งมองในอีกมุมมองหนึ่งก็คือ การช่วยเหลือพ่อแม่ ญาติพี่น้องของตนในทางอ้อม นั่นเอง

๔) การเล็งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ถ้าหากชุมชนขาดแคลน มีความทุกข์ยากหรือด้อยพัฒนาแล้ว วัดจะดำรงอยู่สวยงามหรือเจริญอยู่ได้อย่างไร เมื่อชาวบ้านไม่มีกิน พระสงฆ์จะมีฉันอย่างไร สมบูรณ์ได้อย่างไร ดังนั้น วัดหรือพระสงฆ์กับชาวบ้านจึงต้องพัฒนาไปควบคู่กัน บ้านพึ่งวัด และวัดพึ่งบ้าน เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย เพราะฉะนั้น เมื่อพบเห็นหมู่บ้านไม่เจริญ ประชาชนทุกข์ยากมีความลำบาก พระสงฆ์และชาวบ้านจึงต้องรับผิดชอบร่วมกัน ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน

๕) เนื่องจากพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้ อีกทั้งพระสงฆ์ คือผู้ที่ชาวบ้านในชนบทให้ความเคารพนับถือมาก มีศักยภาพในการชักจูงชาวบ้านให้เขารวมทำกิจกรรมใดๆ ได้ง่าย ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการช่วยแบ่งเบาภาระของชาวชนบทได้ดี อีกทั้งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีของพระสงฆ์ต่อชุมชนด้วย

^๔ สมบูรณ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย , ๒๕๓๐), หน้า ๕๑-๕๒.

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่นจิตต์ เพชรชาติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสามารถ ในการให้คำปรึกษาของ พระภิกษุสงฆ์” โดยมีรายละเอียดการศึกษา ในการดำเนินชีวิตของทุกคน ในแต่ละวันเป็นสิ่งที่ทุกคน ต้องให้ความสนใจ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สอนย่อมมีผลต่อ สุขภาพจิตทั้งนั้น งานสุขภาพจึงไม่ใช่งานเฉพาะของบุคลากรทางสุขภาพจิต บุคลากรทางการแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบสวัสดิภาพของประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่เป็น งานของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคน ทุกกลุ่ม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันผู้นำชุมชน นัก วิชาชีพทุกสาขา องค์กรเอกชนและองค์กรศาสนาเป็นต้น โดยต้องหันมาสนใจและเอาใจใส่เรื่อง สุขภาพจิตซึ่งกันและกันอันจะทำให้สุขภาพจิตดีทั่วไปโดยทั่วหน้า ในการดำเนินงานด้านสุขภาพจิต แบบเดิมที่รอรับการปรึกษาในโรงพยาบาลนั้น ไม่เพียงพอกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพราะ ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาระดับมหภาคมีปัจจัยต่างๆ ที่มีเกี่ยวข้อง และส่งผลต่อสุขภาพจิตมาก รัฐ ต้องขยายขอบเขตการดำเนินงานออกไปให้กว้างไกลบุคลากร ทางสุขภาพจิตทุกฝ่ายต้องช่วยกัน ทำงานอย่างจริงจัง ต้องดำเนินการเชิงรุกให้มากขึ้น คือ เน้นที่ป้องกันปัญหาและการส่งเสริม สุขภาพจิตการเน้นงานสุขภาพจิตเชิงรุกนั้นต้องอาศัย ในการให้บริการสถานที่บรรยากาศหมู่คนที่ คั่นเคย และวัดจึงเป็นแหล่งประโยชน์ที่สำคัญแหล่งหนึ่ง พระสงฆ์ในพุทธศาสนาและวัดเป็นแหล่ง ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน เพราะร้อยละ ๘๐ ของคนไทยนับถือศาสนาพุทธ มีความใกล้ชิดกับวัด และพระสงฆ์เป็นอย่างมาก วิถีชีวิตคนไทย ผูกพันกับพุทธศาสนามาช้านาน แนวโน้มที่ประชาชนจะทำ ตามคำแนะนำและปฏิบัติตาม ศาสนธรรม ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาจึงมีอยู่มากและพระสงฆ์ได้รับการ ยอมรับว่าเป็นศูนย์รวมของความเชื่อถือศรัทธาว่าจะช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจในบทบาทของ พระสงฆ์ไม่เพียงแต่ จะช่วยเหลือ ผู้เดือดร้อนด้านปัจจัยหรือวัตถุต่างๆ เท่านั้น แต่ยังช่วยดูแลผู้มี ปัญหาด้านจิตใจด้วย ผู้ทุกข์ร้อนใจ ส่วนหนึ่งมาสนทนา กับพระสงฆ์และขอคำปรึกษา โดยที่พระสงฆ์ นั้นต้องเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีด้วยการให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษาโดยผู้ให้การปรึกษาจะพยายามช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถ นำศักยภาพในตัวเขามาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่โดยจะใช้คุณสมบัติส่วนตัว ความสามารถในการสังเกต การสนทนา การให้ข้อมูลการโต้ตอบกับผู้รับการปรึกษา เพื่อเราให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจ ตัวเอง เกิดความเข้าใจในตัวเองและหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้น เมื่อพระสงฆ์ต้องเป็นผู้ให้ การปรึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีหากพระสงฆ์เป็นผู้มีความสามารถในการให้คำปรึกษา แล้ว ย่อมสามารถช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตได้อย่างกว้างขวางถือได้ว่า เป็นการให้บริการด้าน สุขภาพจิตเชิงรุกที่สำคัญอย่างยิ่ง^{๑๐}

ผ่องพรรณ ทวีสมบุญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนา สังคมของพระสงฆ์ในชุมชนที่รัฐให้การพัฒนาต่างกัน” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการ พัฒนาสังคมมาตั้งแต่ในโบราณและบทบาทในการพัฒนา ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นโดยการปรับแนว ทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ประชาชน วิถีชีวิตทางสังคมในท้องถิ่น และทรัพยากร

^{๑๐} ชื่นจิตต์ เพชรชาติ, “การศึกษาความสามารถในการให้คำปรึกษาของพระภิกษุสงฆ์”, วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

สิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จึงเป็นผู้พัฒนาสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทางวัตถุและจิตใจ บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์จะเป็นแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานโครงสร้างสังคมถ้าเป็นสังคมเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมีเหตุปัจจัยที่ชักนำให้ประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมจรรยา ได้มาก ส่วนสังคมในชุมชนชนบทนั้น ปัญหาพื้นฐานที่ประชาชนประสบคือ ปัญหาสภาพ ความเป็นอยู่ การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ จะต้องพัฒนาทางวัตถุด้วย การที่พระสงฆ์ ที่มีการพัฒนาสังคมมาน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติ และแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท ในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละรูป แต่ละบทบาทที่พระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละรูปปฏิบัติจริงๆ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนการยอมรับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และเป็นการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป เพื่อยกระดับวิถีชีวิตท้องถิ่นให้ดีขึ้น^{๑๑}

วันชัย ปานจันทร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามหลักอริยสัจทั้ง ๔ ประการ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพราะการอนุเคราะห์เป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์หรือการดับทุกข์ให้แก่คนอื่น และยังเป็นการแก้ไข ป้องกัน ฟื้นฟู พัฒนาของเยาวชน เป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมตามกระบวนการ คือ การศึกษาข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้นหาสาเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดทุกข์ และหาทางที่จะพ้นจากความทุกข์นั้น ดังนั้น หลักอริยสัจจึงเห็นวิถีทางแห่งการแก้ปัญหาเพราะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจน เพื่อหาสาเหตุแก้ไขหรือดำเนินการช่วยเหลือเพื่อขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไปขึ้นอยู่กับสติปัญญา ของแต่ละบุคคล การนำหลักอริยสัจต้องชี้แจงปัญหา สาเหตุปัญหา ผลกระทบของปัญหาการแก้ไขปัญหา และหนทางที่จะบรรเทาปัญหาด้วยการใช้มรรคหรือความถูกต้อง ๘ ประการ เป็นหนทางดับปัญหาให้หมดไปการช่วยเหลือชาวบ้านจึงเป็นหน้าที่พระสงฆ์ เพราะหลักพุทธธรรมจะเน้นการเอื้อต่อการอยู่ร่วมกันเกิดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ไม่เบียดเบียนต่อกัน และช่วยเหลือเมื่อเห็นคนอื่นตกทุกข์ ให้ดำรงอยู่ด้วยกันอย่างสันติความสงบ^{๑๒}

สมคิด เพ็งอุดม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำสังคมมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะพระภิกษุเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การเคารพ นับถือ สักการบูชา และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านนิยมสรรเสริญ มีเกียรติภูมิ ได้รับการยอมรับในสังคม บางครั้งอาจจะรวมถึงการมีอำนาจด้วย วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือสังคม ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือทำงาน

^{๑๑} ผ่องพรรณ ทวีสมบุญ, “การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในชุมชนที่รัฐให้การพัฒนาต่างกัน”, *วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๑๒} วันชัย ปานจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัดศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ชาวบ้านมีความรู้สึกเช่นนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนชอบ มีความบริสุทธิ์ และเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือชาวบ้านทั่วไป เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ เพราะชีวิตของมนุษย์ไม่อาจจะเป็นไปได้และมีความหมายด้วยวัตถุเพียงอย่างเดียว แม้จะสามารถสร้างวัตถุตอบสนองความต้องการได้ทุกอย่าง แต่ก็จะต้องเหนื่อยหน่ายเพราะความไม่รู้จักจบสิ้น และไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้เต็มจริง คุณค่าทางจิตใจจะต้องมีความหมายอยู่ต่อไป วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคมที่มีผลทางด้านคุณภาพจิตใจ^{๑๓}

วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน” ผลจากการวิจัยพบว่า พระไตรปิฎกได้บัญญัติความบริสุทธิ์แห่งสงฆ์ไว้ ๒ ส่วน คือ ส่วนพระธรรมวินัย เป็นแม่แบบที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติทั้งในส่วนการศึกษาพระธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่พระสัทธรรม และการรักษาธรรม และส่วนของปาริสุทธิศีล ๔ เป็นหลักการพิจารณาตามเหตุผลตามความเหมาะสม คือ การพิจารณาเทียบเคียงตรวจสอบ หลักพิจารณาโดยอนุโลม หลักการวิเคราะห์ และผลปฏิบัติเอง โดยรวมทั้งสองส่วนคือหลักธรรมและหลักศีล ถ้าเพ่งในแง่ประโยชน์ในข้อธรรมนั้น พระสงฆ์เป็นสมณะเพศที่อาศัยก่อนชาวจากชาวบ้าน พระสงฆ์ย่อมอำนวยความสะดวกเป็นการตอบแทน ในการดำเนินชีวิตแก่บุคคลชุมชน ส่วนข้อศีลมุ่งเน้นเพื่อสำหรับฝึกหัดขัดเกลา ให้จิตใจบริสุทธิ์หมดจดพ้นเครื่องเศร้าหมองเพราะพระสงฆ์เป็นผู้ครองจิตใจของมหาชนหมู่มาก การประพฤติปฏิบัติจึงต้องมีความเหมาะสมกับตัวสงฆ์เอง และพร้อมที่จะเกื้อกูลประโยชน์แก่ชนทั้งหลาย^{๑๔}

พระมหาวิมลญาณ ทุยไธสงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์ชุมชนศึกษากรณี : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด” ประชากรกลุ่ม/ตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ๑๒ กลุ่ม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งมีอายุการก่อตั้งกลุ่ม ๓ ปีขึ้นไป และมีสถานก่อตั้งกลุ่มอยู่ในวัดมีเจ้าอาวาสเป็นประธานกลุ่ม หรือเป็นที่ปรึกษากลุ่ม และผู้เกี่ยวข้อง คือ พระสงฆ์ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เกิดจากพระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาชุมชน จึงมีการประยุกต์หลักธรรมและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อแก้ไขปัญหา ในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมระบบการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างทุนชุมชนส่งเสริมการไว้วางใจและการสื่อสารต่อกันโดยประยุกต์หลักฆราวาสธรรม พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมองค์ชุมชนด้วยการเป็นผู้ปลุกจิตสำนึก ผู้ให้การเรียนรู้ผู้ส่งเสริมคุณธรรมและผู้ให้คำปรึกษา อาศัยบทบาทดังกล่าวในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มใน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นแนะนำเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม ขั้นดำเนินกิจกรรมด้วยการให้มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการให้การเรียนรู้ และส่งเสริมคุณธรรมและขั้นดำเนินกิจกรรมมุ่งหมายให้กลุ่มเกิด^{๑๕}

^{๑๓} สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗.

^{๑๔} วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

^{๑๕} พระมหาวิมลญาณ ทุยไธสงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์ชุมชนศึกษากรณี : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) วัดโนนเมือง ตำบล โนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ ในการนำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจ และใช้ร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อลดละเลิกอบายมุข โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่การศึกษาคือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่มีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวประกอบการศึกษา การเลือกบุคคลให้สัมภาษณ์ หรือผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ที่เป็นเป้าหมายในการให้ข้อมูลคือ ๑) พระสงฆ์ ได้แก่ พระครูศีลวราภรณ์ พระภิกษุสามเณรในวัดโนนเมือง ๕ รูป ๒.กรรมการวัด มีจำนวน ๘ คน ได้แก่ กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๒) ไวยาวัจกรครูใหญ่ และผู้ยิงกรรมการวัด ๓) ผู้นำชาวบ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ๔) ผู้นำกลุ่มกิจกรรม จำนวน ๔ คน ๕) กรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ สมาชิกภายในหมู่บ้าน ๖) สมาชิกภายในโครงการ หรือตัวแทนกลุ่มทั้ง ๔ กลุ่ม ๗) ชาวบ้านทั่วไปที่อาวุโสชุมชน ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลูกจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน ผ่านการสนทนา การบรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม โดยให้มีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ คือ ชุมชนปลอดอบายมุข โดยขั้นตอนกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ชุมชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผลสรุปการวิจัยพบว่า บทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ได้ส่งผลให้ได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นแรงผลักดันให้มีชุมชนอยู่รอดและพึ่งพากันเองในชุมชน^{๑๖}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จากบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานต่างๆ ได้ดำเนินงานในกิจกรรมตามความสามารถของแต่ละบุคคล และสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยในแต่ละชุมชนซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ก่อคุณประโยชน์ต่อประชาชน หรือสังคมทุกยุค ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์นั้น มีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือการให้ธรรม เป็นการพยายามชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงาม สามารถแก้ไขปัญหาก็เป็นความทุกข์ ความขัดข้องต่างๆ จึงนับว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมด้วย สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันใหญ่สถาบันหนึ่งในสังคมไทยย่อมมีความเกี่ยวข้องทั้งสังคมอยู่ในตัว หรือจะว่าเกี่ยวข้องตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้าง พฤติกรรมกิจกรรม และกิจการต่างๆ ที่พระสงฆ์กระทำมีผลกระทบต่อสังคมไปด้วยบ้าง ความเป็นไปในสังคมมีผลต่อสถาบันสงฆ์บ้าง เพราะฉะนั้น จึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่พระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมคำสอนก็ตาม หรือพระสงฆ์ ในรูปสถาบัน หรือวัดวาอารามก็ตาม จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคมเป็นต้น สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์นั้น มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนใน

^{๑๖} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล), วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพระสงฆ์ดำรงอัตภาพได้ด้วยอาศัยประชาชนในชุมชน และมีบทบาทโดยตรงในการอบรมสั่งสอน ธรรมแก่ประชาชนตามหน้าที่ สถานะความเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และทั้งฐานะของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน จึงต้องมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมในด้านต่างๆ ด้วยโดยปริยาย นั่นเอง

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑.๖.๑ การวิจัยด้านเอกสาร

๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (First Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๒) ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส อัตโนมัตติ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารจากหนังสือต่าง ๆ รวมไปถึงเว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

๑.๖.๒ การวิจัยภาคสนาม

ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Research) จัดกระทำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากการประชากร กลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) จากการสัมภาษณ์บุคคลในเขตตำบลปะโค อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชาชน ๑๔ หมู่บ้าน ในเขตตำบลปะโค อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๕๖ รูป/คน ได้แก่

๑. พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ จำนวน ๑๔ รูป

๒. ผู้นำชุมชน จำนวน ๑๔ คน

๓. ประชาชน จำนวน ๒๘ คน

รวมทั้งหมด จำนวน ๕๖ รูป/คน

๑.๖.๓ เครื่องมือในการวิจัย สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง กล้องถ่ายรูป ผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัย ๑ คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์ประกอบวิทยานิพนธ์

๑.๖.๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

๑.๗.๒ ได้ทราบถึงสภาพและปัญหาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี

๑.๗.๓ ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี